

ANTAKYA – HARBİYE VE SAMANDAĞ ARAPÇASINDA GÜNDELİK DİLDE KULLANILAN ALKIŞLAR / DUALAR*

Alim Koray Cengiz**
Neşe Güzelşemme***

Öz

İnsanlar duygu ve düşüncelerini ifade etmek için kimi zaman kalıp sözler arasında sayılan alkışlara ya da günümüzde onun yerini alan ifadeyle (hayır-) dualara başvururlar. Bu tür kalıp sözler, gündelik yaşamın içerisinde yer alan selamlaşma, alışveriş, hasta ziyareti, doğum tebrik ziyareti, dini ritüeller, misafir kabulü, misafir uğurlama, teşekkür etme ve benzeri rutin sosyal ve kültürel etkinliklerde kullanılırlar. Dualar bir kuşaktan diğerine aktarılan kalıp sözler olduğundan dolayı aynı zamanda kültürün aktarıcısı da sayılırlar. Bu nedenle de dualar, bir toplumun kültürü, inanışları, ritüelleri, davranış örüntüleri hakkında bilgiler verirler. Dualar kültüre değin bilgiler içerdiğinden ve kültürün aktarımında asli bir etkiye sahip olduklarından dolayı Türkçe dilinde hem Türkiye’de hem de Türk dünyasına ait alkışlar ve dualar başlığı altında literatürde pek çok çalışma yer almaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen bilgiler doğrultusunda Arapça konuşanların geçmişten bugüne gündelik yaşamı ve kültürü hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmaktadır. Bu çalışma, 2017 yılında Antakya, Harbiye ve Samandağ’da yapılan etnografik alan araştırmasından elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır. Alan araştırmasında görüşülen kişiler Türkçe ve Arapça konuşan iki dilli bireylerdir. Çalışma kapsamında söz konusu bölgelerde 24 farklı kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Alan araştırmasından elde edilen bilgiler içerdikleri anlamlar doğrultusunda farklı kategoriler altında derlenmiştir. İfadelerin Türkçesi yazılırken ilk olarak ifadenin düz anlamı kullanılmış daha sonra Türkçedeki en yakın ifadesi belirtilmiştir. Çalışmada Arap diyalektolojisi alanında yaygın olarak kullanılan sesbirim temelli yazım sistemi kullanılmıştır. Çalışma, ağırlıklı olarak dil antropolojisi ve toplumdilbilim disiplinlerinin yaklaşımıyla ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Antakya, Dua, Alkış, Arapça, Dil Antropolojisi

* Araştırma makalesi/Research article

** Dr. (Sosyal Antropoloji), Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Yabancı Diller Y.O., e-posta: cengiz.koray@yahoo.com

*** Öğr.Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Yabancı Diller Y.O, e-posta: nesebuyukasik@gmail.com

Makale Gönderim Tarihi: 28.08.2020

Makale Kabul Tarihi : 24.12.2020

Applauses and Blessings in Antakya, Harbiye and Samandağ Daily Spoken Arabic

Abstract

People employ applauses, which are sometimes considered as formulaic expressions, or blessings, a term that has replaced “applauses” today, to express their feelings and thoughts. These formulaic expressions are used in some daily social and cultural activities such as greetings, shopping, visiting of patients, visiting of birth celebrations, rituals, welcoming the guests, seeing someone to the door, thanking and so on. Since the blessings are formulaic expressions transferred from one generation to other, they are considered to be the transmitters of a culture. Blessings, hence, provide information on culture, rituals, beliefs and behavioral patterns of a society. Since blessings involve information related to culture and have a crucial impact on transmitting culture, there exist numerous studies on applauses and blessings in Turkish both in Turkey and Turkish speaking countries. In the scope of the present research study, it is aimed to have information about the daily life and culture of Arabic speaking people from past to the present. That study emerged as a result of the data gathered from an ethnographic study conducted in Antakya, Harbiye and Samandağ districts of Hatay province in 2017. The people interviewed during the ethnographic field study are Arabic and Turkish speaking bilinguals. Within the study, 24 people were interviewed in the abovementioned districts. Data gathered from the field studies were classified into different categories depending on their meanings. While writing the translation of the Arabic blessings in Turkish, first sentence is generally the literal meaning and the second is the Turkish equivalent. In this study, phoneme-based transcription system, which is widely used in the field of Arabic dialectology was utilized. The study was mainly dealt with from the perspectives of Linguistic Anthropology and Sociolinguistics.

Keywords: Antakya, Applause, Blessing, Arabic, Linguistic Anthropology

Structured Abstract

Language is the most common and crucial way humans use to express themselves. People employ language when they wish to state their desire, happiness, feelings and anger. When human beings perform their daily social and cultural activities such as welcoming guests, seeing someone to the door, visiting of patients, visiting of birth celebrations and so on, they make use of learned statements as well. We have some standard expressions for these situations. They are called formulaic expressions. Applauses and blessings are considered to be formulaic expressions. Expressions and statements that people use to express good feelings and wishes for the activities and events that people

encounter are called applauses and blessings. First one of these words – applause – is originally Turkish (alkış) and the word roots etymologically from the Turkish word “alka”, which means “to appreciate” or “to praise”. The other word, blessing, is originally an Arabic word (dua). It is noticed that the word blessing (dua) has replaced alkış (applause) in time in Turkish daily language. Nevertheless, both words could be used interchangeably in academic studies. Since these formulaic expressions come from the past, they also give tacit information related to customs and traditions of a society. Besides, we may have information about the daily life, social and cultural activities of a society with the help of these formulaic expressions. Through the formulaic expressions which have traces related to past, we may have an understanding of the cultural changes in a society. For this reason, there are numerous research studies on applauses and blessings related to the different parts of Turkey.

The departure point of this study is that Arabic and Turkish speaking bilinguals who reside in Antakya district of Hatay province employ applauses and blessings frequently during their daily Arabic speech. Within the scope of the study, 24 people were interviewed from Antakya, Harbiye and Samandağ in 2017. Informants of the research were interviewed either in their houses or at their workplaces; the aim of the study was expressed and they were asked to state the Arabic expressions and statements of blessings they know. In some cases, upon remembering new blessing statements and expressions, the informants shared them via text messages or phone calls. Informants of the research are of different ages and gender. As a result of the fieldwork, around 140 blessings were compiled. Arabic and Turkish speaking bilinguals in Hatay are able to speak Arabic but not able to read and write in Arabic. As it is stated in some other research studies, Arabic spoken in Hatay shares similarity with Syrian Sedentary Arabic in Syria. In this study, a phoneme-based transcription system widely used in the field of Arabic dialectology was utilized. More specifically, the transcription system adopted by Fisher and Jastrow in *Handbuch Der Arabischen Dialekte* (1980: 11-14) was employed (cited in Ağbaht, 2014: 6-9). As a result of the literature review on the research topic, it is noticed that researchers have created their own classification method to categorize the blessings acquired from their field study. Data gathered from the field study in this research has been analyzed and classified as in different articles: young people reaching the age of marriage and engagement; blessings for working people; family, parents and children; family elders and old people; for the ones who are about to travel or already travelling; blessings said in funerals and in the event of someone’s passing away; warding off bad luck and trouble; expressing and making good wishes; health and recovering from illnesses; sarcastic and complaint blessings; thanking and being grateful; compliments. It’s noticed that some of the blessings are related to the Quran.

The widest category of the compilation has been the wishes and making good wishes for the others. Besides, depending on the gathered data, respect to family elders and older people is remarkable as well. Another broad category is making good wishes for travelling people and it reminds that it is related to old long and dangerous times for travelers. All the expressions gathered in the study include the word “Allah (God)”. It is thought that the reason could be to enhance the persuasiveness of the speaker. The data gathered from the study is analyzed from the point of view of Linguistic Anthropology and Sociolinguistics with an emphasis of their social and cultural impacts.

Although it was expressed in this study that spoken Arabic in Hatay is similar to Syrian Sedentary Arabic; while translating some Arabic expressions into Turkish, we encountered some problems. Reyhanlı and Altınözü are two other districts of Hatay where Arabic is spoken. However, there are dialectal differences between the Arabic vernaculars spoken in all these districts. The expressions compiled from the informants in Harbiye made no sense to the residents of Samandağ and Altınözü. So, it means that apart from the dialects, accent varies from one district to another. The people interviewed within the present study stated that Sunni Arab residents of Reyhanlı may be speaking a different accent. Arabic and Turkish have totally different structures in terms of grammar. While the objects are expressed with masculine and feminine articles in Arabic, in Turkish articles are not used. Some expressions gathered from the field study are written with masculine and feminine pronunciation as they were stated by the subjects. Some statements have more than one translation. The first statement is the literal meaning and the second one is the most equivalent meaning in Turkish. The study could be expanded including the surrounding districts of Hatay by other researchers.

1.Giriş

Gündelik yaşamda bireyler karşılaştıkları olumlu ya da olumsuz farklı olaylar karşısında kimi zaman kendileri için kimi zaman da yakınları veyahut da bu olayı yaşamlarına sebep olan kişi, kişiler ya da unsurlar için temenni ve dileklerini belirten ifadeler ve cümleler kullanırlar. Türkçede olumlu anlamda kullanılan ifadelerin tanımlamasına bakıldığında literatürde iki farklı kelime ile karşılaşılmaktadır ve bunlardan ilkinin “alkış” olduğu görülmektedir. Sevinçli (2015: 99) kelimenin eski Türkçede övmek, methetmek anlamına gelen “alka” kelimesinden geldiğini belirtir. Artun (1999: 111), alkışları halk edebiyatının bir türü olarak görmediğini belirtir ve onları konuşmayı süsleyici, anlatımı güçlendirici ve duyguları ifade etmede önemli dil öğeleri olarak gördüğünü ifade ederken Boyraz (1995: 19’dan akt. 2012: 38) Sedat Veyis Örnek’in alkışın halk edebiyatının bir türü olduğunu söylediğini belirtmektedir. “Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar Kargışlar” isimli kapsamlı çalışmasında Sami Akalın (1990: 28) alkış kavramının birçok farklı sözlükten tanımını yapar ve en

nihayetinde de alkış türünün kısaca iyi dilek bildiren söz olarak tanımlanabileceğini ifade eder. Araştırmacı Şeref Boyraz'ın (2012) çalışmasında halk edebiyatı alanında çalışan farklı araştırmacıların edebi eserleri sınıflamasında alkış kelimesini nerede konumladıkları da yer almaktadır. Bu konuda farklı açıklamalar görülmektedir.

Alkış yerine kullanılan bir başka kavramsal ifade de “dua” kelimesidir. Türkçe bir kelime olan alkış yerine kullanılan “dua” Arapça kökenli bir kelimedir (Sevinçli, 2015, s. 104). Ersöz (2011: 30), Temizkan'ın alkış ve dua kavramlarının farklı olduğunu belirttiğini ifade etmektedir. Buna göre dua, bir kişinin iyiliği hakkında Allah'tan istekte bulunmayla ilgilidir ve bu da dini çerçevede gerçekleşir; alkış ise din dışı olabilir ve çoğunlukla da din dışı istekte bulunmayla ilgilidir. Duymaz (2000: 18-20), Bektaşî tarikatı ritüellerinde Bektaşî dervişlerinin kullandığı dua sözleri olarak anılan gülbankların (gülbenk) de alkışla birlikte anıldığından bahsederken Kaya (1997:103) Bektaşî, Kalenderî ve Mevlevî tarikat ritüellerinde tarikat şeyhlerinin yapmış olduğu dualara gülbâng / gülbank denildiğini belirtir. Alkışların sınırlarının tespitindeki zorluklar diğer edebi türlerle karışmasına da sebep olduğu görülmektedir. Duymaz, alkışların, ninni, mani ve tekerlemelerle de karıştığını belirtir ve bazı mani, bayatı veya hoyratların da alkış özelliği gösterebildiğini ifade etmektedir. Anonim olma özelliği gösteren alkışlar (Beyazıt, 2019, s. 31) ve istek, talep belirten, duygu ve ifadeleri açıklamada kullanılan dualar görüldüğü gibi birçok farklı araştırmacı tarafından tanımlanmaya çalışılmıştır. Öte yandan, araştırmacıların bu tanımlamalarında farklı öncüller kullanmaları alkışları ve duaları tanımlamada kimi zaman araştırmacıların ortak bir tanımlama üzerinde buluşamadığını da göstermektedir (Keskin, 2019, s. 207).

Alkışlar ve dualarla ilgili literatür incelemesi yapıldığında hem Türkiye'de hem de Türk dünyasında bu konularda pek çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Türk kültürü için önemli eski yapıtlardan Dede Korkut'ta (Harmancı, 2012) ve Manas destanında (Emin, 2014) epey alkış görüldüğü belirtilir. Kuanışbayeva (2002: 12) da Kazak halk destanlarında yer alan duaların Kazak halk edebiyatının önemli unsurlarından birisi olduğunu belirtmektedir. Bir başka çalışmada Kazak halkı arasında ise insanlara iyilik dileme geleneği olarak bilinen “bata” kelimesinin dua anlamında kullanıldığı belirtilmektedir (Shadkam ve Demren, 2017, s. 186). Tıva (Tuva) Türklerinin (Aça, 2002) kullanmış olduğu alkışları ele alan çalışma, Altay Türklerinde (Figen, 2015) yola çıkan kişilere yapılan alkışları yani hayır duaları ele alan bir başka çalışma, Balkar-Karaçay Türkçesindeki (Koçkar ve ark., 2018) alkışları ele almaktadır. Şor Türkleri ile ilgili kahramanlık destanlarını ele alan bir çalışmada ise benzer yapılar için “kalıp sözler” ifadesi kullanılmaktadır (Bars, 2014). Türkiye'de yapılan kimi çalışmalarda dua (Antalya Ağızlarında

Kullanılan Dualar ve Beddualar, Atmaca, 2019), kimilerinde ise alkış (2006 Yılında Çorum'dan Derlenen Alkışlar Kargışlar ve Ninniler, Öcal ve ark., 2007) ifadesi kullanılmaktadır.

2.Yöntem

Hatay ilinde sözlü Arapça, Türkçe gibi Arapça ve Türkçe bilen iki dilli bireyler tarafından gündelik yaşamda etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu çalışmanın kalkış noktası gündelik konuşmalarda Arapça bilen iki dilli bireylerin karşılaşmalarda, üzüntülerde, sevinçlerde, öfkelenmelerde ve benzeri durumlarda pek çok kalıp ifadeleri kullanmasıdır. Bu konuşmalar esnasında Allah kelimesini içeren cümle yapıları yer almaktadır. Türkçede araştırmacılar tarafından hem alkış hem de dua olarak tanımlanan söz kalıpları kişiler ya da olaylar karşısında iyi dilekleri belirtmek için kullanılır. Türkçede alkış ve dualar, halk edebiyatının bir türü olarak görülüp genellikle halkbilimi alanında faaliyet gösteren araştırmacılar tarafından derlenmektedir. Anonim olan alkışlar ve dualar kültürün aktarımında önemli bir işlev görürler ve coğrafi olarak da farklılıklar gösterebilirler. Türkçede Antakya ilçesine ait alkışları ele alan bir çalışma bulunmakla birlikte gündelik yaşamda sözlü olarak kullanılan Arapça ile ilgili böyle bir çalışma bulunmamaktadır. Hatay ilinde konuşulan Arapçada kullanılan dua sözlerini derlemek amacıyla alan çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda farklı yaş ve cinsiyetlerden 24 kişi ile görüşülmüştür; görüşülen kişilerin kendi istekleri doğrultusunda kimlik bilgilerine çalışmada yer verilmemiştir. Görüşmeden elde edilen veriler sosyal ve kültürel olarak dil antropolojisi ve toplum dilbiliminin bakış açısı ile değerlendirilmiştir. Hatay'da kullanılan Arapça sözlü iletişime dayandığından dolayı elde edilen ifadeler de sözlü olarak kayıt altına alınmış ve okudukları şekilde yazılmışlardır. İfadelerin transkripsiyonunda Arap diyalektolojisi çalışmalarında yaygın olarak kullanılan sesbirim temelli yazım sistemi kullanılmıştır (Fischer ve Jastrow 1980: 11-14'ten akt. Ağbaht, 2014: 6-9). Elde edilen veriler içerdikleri anlamlar doğrultusunda farklı kategoriler altında toplanmıştır. İfadelerin çevirilerinde kimi zaman yer alan ilk cümle birebir çeviri olurken ikinci ifade Türkçede karşılık geldiği ifade olmaktadır.

3.Kültür Aktarımında Dualar

Giriş bölümünde de belirtildiği gibi kalıp sözlerin tanımlanması ve sınıflandırılmasında karışıklıklar olduğu görülmektedir (Gökdayı, 2008, s. 89). Karşılaşılan farklı olaylar karşısında kalıp sözler kullanılır (Terzioğlu, 2007, s. 36) ve bu tür ifadelerin çözümlenmesinde kullanıldıkları bağlam önem taşır (Keskin, 2019, s. 217). Ong (2012: 49), sözlü kültürlerde düşünce aktarımında hazır kalıpların belleğe yardımcı olduğunu belirtir. Bu tür kalıp sözlerden olan alkışlar ve dualar gündelik yaşamda karşılaşılan sevinçli olaylarda, iyi dilekleri belirtmede kullanılır. Bu tür söz yapıları toplumun düşünme pratiklerini gösterecektir. Kalıp sözler kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılırlar; bu

bakımdan dualar belleğin aktaranı olarak bir toplumun kültürünün incelenmesinde önem taşırlar. İyi dilekleri, istek ve beklentileri ifade ettiğinden dolayı da kültürel yapının bir parçası olarak görülürler. Hem kültürün hem de hafıza metinleri olarak dualar bir toplumun geleneksel yapısının korunması açısından önemli varlıklar olarak görülmektedir. Okuyan (2012: 36-43), 2012 tarihli çalışmasında ilköğretim Türkçe ders kitaplarında kalıp sözler ana başlığı altında dualara da yer verildiğini ve öğrencilerin çalışma kitaplarında duaların yer verilme bakımından ikinci sırada olduğunu belirtir. Kalıp sözlerin, sözlü kültürü aktarma, kültürün aktaranı ve hafıza metini olma gibi özellikleri nedeniyle tercih edildiğini düşünebiliriz. Dolayısıyla öğrencilerin ders kitaplarında yer alan hikâye, anı, öykü, bilmece ve benzeri metinlerdeki dualar / alkışlar kültürün yeniden üretilmesine katkı sağlamaktadırlar.

4. Duaların Toplumsal ve Kültürel Kullanımı Üzerine

Ong (2012: 90), yazılı kültür karşısında sözlü kültürü tanımlarken sözün insanın içine aktığını ifade eder; yazı ile karşılaştırıldığında söz bireyler arası ilişkide metinden daha güçlü bir etkiye sahiptir. Bir yakını kaybeden kimselere başsağlığı dilenmesinde sözün etkileyici ve sağaltıcı özelliğinden yararlanır (Örnek, 2000 s. 226). Üzüntülü kişinin acısının paylaşılmasında söylenen sözler etkili olur. Böylesi bir durumda kullanılan sözler her ne kadar kalıplaşmış söz cümleleri olsa da kişinin yasının, üzüntüsünün paylaşılması adına önem taşır. Seyhan (2015: 868), ölüm endişeleri ve dua tutumu üzerine yapmış olduğu bir çalışmada dua eden bireylerin dua sonrası psikolojik rahatlama yaşadıklarından bahseder. Sözün iletildiği kişi kadar sözü ileten kişinin de söz aracılığıyla kendisini iyi hissettiğini anlayabiliriz. Acıları paylaşmak, psikolojik rahatlamanın yanı sıra dua ve alkışların eğlendirme işlevi de vardır (Şahiner, 2015, s. 335). Kalıp sözler olarak ikilemeler, eğretilmeler ve benzeri yapılar gülme unsuru olan ifadeleri içerir. Şahiner, eğlendirme işlevi de gören dua ve bedduaların günümüzde internet ortamına taşındığından da bahsetmektedir. Gaziantep yöresi ile ilgili çalışmasında dua ve bedduaların yine aynı bölgedeki internet sitelerinde eğlence amaçlı olarak kullanıldığını ve paylaşıldığını belirtir. Terzioğlu (2007: 37) da alkışlar ve kargışlarda telmihe başvurulduğunu belirtir. Buna göre bir olayla ilgili bilinen kişi veya anılara gönderilme yapılmaktadır. Araştırmacının çalışmasında yer vermiş olduğu bazı örnekler şu şekildedir: “Allah sana Eyyûb sabrı versin”, ve “Dar gününde Hızır imdadına yetiş”. İlk örnekte kişinin zor bir durum karşısında sabırlı olabilmesi için sabırla bilinen Eyyup peygambere atıf yapılmaktadır. Öztürk (2013: 2) kalıp sözlerin anlatıma güzellik katmasının yanı sıra az sözle çok şeyi anlatabilme özelliklerine sahip olduğunu da belirtmektedir. Telmih kullanılması örneğinde de görüldüğü gibi sarf edilen bir cümle ile aslında sözün iletildiği kişinin ve dinleyenlerin aynı zamanda sabır ve sabırlı olma ile ilgili bir başka

anlatıya yönlendirilerek sabrını buradaki bilinen önemli bir saygın dini karakter gibi yaşaması anlatılmaktadır.

Kalıp sözler olarak dualar, alkışların burada sayılan tüm özelliklerinden bahsettikten sonra sözün edimsel işlevine de bakmak gerekir. Austin (2009: 20), bir şeyler söylerken yapıp-ettiğimiz tüm işlere edimsöz demektedir ve bunları da beş farklı kategoride toplar: 1) Yaptıklarımızın bir kısmında kararlar veririz. 2) Bir gücü veya bir hakkı kullanırız. 3) Söylediklerimizle birlikte yükümlülük altına gireriz. 4) Söylediklerimizle birlikte tutum ve davranışlar sergileriz. 5) Konuşma sırasında aslında bir şeyler yaparız: yanıtlar veririz, onaylarız ve açıklamalarda bulunuruz. Austin, burada ele aldığı maddeler aracılığıyla konuşma eyleminin gücünü vurgulamaktadır. Konuşma her ne kadar soyut bir eylem olarak görünse de araştırmacının bahsettiği gibi sonuç itibarıyla konuşma sonunda hem birey üzerinde hem de konuşma eyleminin ulaştığı kişiler üzerinde bir etki yaratmaktadır. Alessandro Duranti (2004: 452), dilsel iletişimde tutum ve yargılarımızı, hislerimizi, inançlarımızı ve isteklerimizi belirtiriz, der. O'na göre bir kez ifade edildiğinde ifade edilen bilgi kendi üzerimizde olduğu gibi başkaları üzerinde de bir etki yaratır. Searle ve Vanderveken (1985: 37), edimsöz amaçlı görüşün, edimsöz mantığının temel tanımlanmayan basit amacı olduğunu ifade eder. Bunu açıklamak için de örnekler verir: bir beyanın / cümlelerin gayesinin işlerin nasıl gerçekleştiğini söylemede, bir talep cümlesinin gayesinin birisinin bir şey yapmasını sağlamaya yönelik olduğunu, bir özrün gayesinin konuşmacının bir eyleminden doğan pişmanlığı ifade etmeye yaradığını belirtir. Araştırmacı edimsöz amaçlarını beş ayrı başlık altında toplamaktadır: 1) İşlerin nasıl gerçekleştiğini anlatmada kullanılan *savunma / ileri sürme* amacı. 2) Konuşmacının bir şey yapmayı taahhüt ettiği *yüklenme / üstlenme* amacı. 3) Diğer insanların bir şey yapması konusunda *yönlendirici / yol gösterici* amaç 4) Dünyayı konuşarak değiştirmeyi amaçlayan bildirimsel amaç 5) Duyguları ve tutumları ifade etmede kullanılan anlatımsal / dışavurumsal amaç. Dışavurumsal amaçta ortaya konulan olayların gidişatı konusunda konuşmacının psikolojik tutumunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Austin, Duranti ve Searle Vanderveken'in açıklamaları soyut bir eylem gibi görünen konuşma fiilinin edimsel eylem özelliğini ortaya koymaktadır. Dualar ve alkışlar olarak saydığımız söz yapıları da kimi zaman acıyı ya da mutluluğu paylaşmak, kimi zaman kötülüğü uzaklaştırmak kimi zaman da iyi dilekleri iletmek gibi çeşitli nedenlerle kullanılmaktadır. Bu çalışmanın içerisinde de ifade edildiği gibi konuşmacılar tarafından söylenen dua ve alkışların tam olarak anlaşılabilmesi için düz anlamlarının yanı sıra konuşmanın bağlamına da bakmak gerekir. Bu kapsamda sosyolinguistik ve dil antropolojisinin bakış açısı çalışmadaki söz yapılarını incelemede yararlı olacaktır.

5. Antakya - Harbiye ve Samandağ Örneği

Kalıp sözler yaşanan olaylara karşı verilen tepkilerden doğan sözlerdir; bu nedenle dualar ve alkışlar bir toplumdaki diğerine farklılıklar gösterebilir (Bulut, 2016, s. 300; Sevinçli, 2015, s. 99; Yaman ve Temiz, 2014, s. 195). Coğrafi farklılıklar ve toplumların farklı kültürel yapıları kalıp sözlerin içeriğinin de farklı olmasına sebep olacaktır. Toplumdilbilim araştırmacıları Gumperz ve Gumperz (1982: 12), iletişimsel görevlerin pragmatik durumlarının evrensel kabul edilmesine rağmen bu görevlerin gerçekleşmesinde sosyal pratiklerin kültürel olarak değişebileceğini ifade etmektedir. Sadık Ayhan İpek'in 1989 tarihli "Antakya Dua ve Bedduaları", Öztürk'ün 2012 tarihli "Antakya Ağzında Kargışlar" ve aynı araştırmacının 2013 tarihli "Antakya Ağzında Alkışlar" adlı çalışmaları Hatay ili kent merkezi Antakya'da söylenen Türkçe dua ve beddualar ve alkış ve kargışları ele almaktadır. Hatay ili hem çok kültürlü hem de başta Türkçe ve Arapçanın gündelik yaşamda etkin olarak kullanıldığı bir yerdir (Cengiz ve Türk, 2009, s. 200). Arapça, halen Reyhanlı, Samandağ, Antakya, İskenderun ve Harbiye gibi yerleşim yerlerinde etkin olarak kullanılır. Jastrow (2004: 156), Hatay, Adana ve Mersin civarında konuşulan Arapçanın Suriye Arap diyalektine yakın olduğunu belirtir ve burada konuşulan Arapçanın Urfa, Siirt, Mardin ve Diyarbakır'da konuşulan Arapçadan farklı bir diyalekt olduğunu ifade eder. Az önce belirtildiği gibi alkışlar ve dualarla ilgili Türkçede araştırma bulunmakla birlikte konuşulan Arapçada bu konuda bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma kapsamında dualar ve alkışlarla ilgili Türkçe literatür incelendiğinde çalışmaların pek çoğunda saha çalışmalarından araştırmacılar tarafından elde edilen verilerin temalara göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu kategoriler tüm çalışmalarda araştırmacıların görüşleri doğrultusunda da değişiklikler göstermektedir. Hatay için saha çalışmalarından elde edilen veriler değerlendirildiğinde kategoriler çok net olarak görülmemekle birlikte bazı temaların belirginleştiği görülmektedir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi de bu şekilde yapılacaktır. Çalışmada elde edilen ifadelerin transkripsiyonunda Arap diyalektolojisi alanında yaygın olarak kullanılan sesbirim temelli yazım sistemi kullanılmıştır (Fischer ve Jastrow 1980: 11-14'ten akt. Ağbaht, 2014: 6-9). Ayrıca Arapça zamirlerde eril-dişil ayrımı olduğundan dua ve alkışlar ilk olarak dişil sonra da eril zamire göre çekimlenmiş ve taksim işaretiyle ayrılmıştır. Bunların yanı sıra çalışmada kalıplaşmış olarak farklı kişi zamirlerini içeren dua ve alkışlar orijinal kullanımlarıyla aktarılmıştır.

5.1. Evlilik, Nişan ve Evlilik Çağındaki Gençler

alla 'yhännike/ 'yhännik: Allah mesut etsin.

alla yibŕatlĭk ibin ħalĕl: Allah sana helal oğlu göndersin. “Allah sana helal süt emmiŕ bir eŕ nasip etsin.” anlamında bekâr kadınlara söylenir.

alla yibŕatlĕk bit ħalĕl: Allah sana helal kızı göndersin. “Allah sana helal süt emmiŕ bir eŕ nasip etsin.” anlamında bekâr erkeklere söylenir.

alla yiđŕĕl il-xĕr: Hayırlara vesile olsun İnŕŕallah. Düğün, niŕan vb. münasebetlerde, biri yeni bir iŕe baŕlayacađı veya yeni bir ŕey (ev, araba vb.) alacağı zaman kullanılır.

alla ĝaŕlo mĕbrk: Mübarek olsun, hayırlı olsun. Söz, niŕan, düğün gibi münasebetlerde veya birisi yeni bir ŕey aldığında kullanılır.

alla yisŕĕd u yibŕĕd: Allah mesut etsin ve uzaklaŕtırsın. Evlenecek kız iin kullanılır.

alla ʾyfaŕriĥna fĭkĭ:n: Allah bizi sizinle mutlu kılsın. “Allah sizin de mrvvetinizi görmeyi nasip etsin.” anlamında kullanılır. Bekârlara veya niŕanlılara söylenir.

alla yisŕidĭk / yisŕidĕk: Allah mesut etsin. Takdir edilen eylemlerden sonra bekârlara söylenen cümle. “Saadeti hak ediyorsun.” anlamında kullanılır.

alla yitŕam il-miĥrm / kiŕ il-miĥrm: Allah mahrum olan herkese (bu mutluluğu) tattırsın. “Allah mahrum olana/mahrum olan herkese nasip etsin. Allah olmayana da nasip etsin.” anlamlarında kullanılır. Niŕan veya düğün tebriği ziyaretlerinde konuklar tebriklerini ifade ettikten sonra niŕan/düğün sahipleri bu ŕekilde karŕılık verir.

Tüm toplumlarda olduğu gibi Antakya, Samandağ ve Antakya’ya yakın bir yerleŕim yeri olan Harbiye’de yaŕayan iki dilli bireyler iin de evliliğin önemli bir sosyal etkinlik olduğu ve önem taŕıdıđı görülmektedir. Trkede kullanıldığı ŕekliyle evliliğin hayırlı olması, sağlık ve mutluluk getirmesi ve evlenen kiŕinin de dürüst bir insan olması temenni edilmektedir.

5.2. İŕ Alanında ve alıŕanlar İin Kullanılanlar

alla ʾyqawwĭkĕ / ʾyqawwĭk: Allah sana g versin. “Kolay gelsin.” anlamında alıŕana, ev iŕi vs. ile uđraŕana söylenir.

alla yirziqĭk/ yirziqĕk: Allah rızk versin. alıŕanlar iin kullanılır. alıŕmak iin gurbete gidecek olanlar uğurlanırken de kullanılır.

alla yibŕatlĭk / yibŕatlĕk ir-rizq: Allah rızk/iŕ göndersin.

alla ʾywaffqĭk / alla ywaffqĕk: Allah muvaffak etsin. alıŕanlar iin kullanılır. alıŕmak amacıyla gurbete gidecek olanlar uğurlanırken de kullanılır.

alla yibŕatlĭk / yibŕatlĕk ŕiđil: Allah rızk/iŕ göndersin.

aḷḷa 'iğṭb ṣiğlīk/ṣiğlēk reṣ: Allah işini rast getirsin

aḷḷa layxağlīk/ layxağlēk: Allah utandırmasın. Önemli bir sınava girecek olanlar veya bir iş kuracaklar için kullanılır.

aḷḷa yibṣatlīk / yibṣatlēk rizq ḥalēl: Allah sana helal rızık göndersin.

aḷḷa yiğber: Hayırlı işler. Alışveriş yaptıktan sonra işyeri sahibine söylenir.

aḷḷa yiṭteḥ bēb riziqtō: Allah rızık kapısını açsın.

Bu kategori altında ele alınan ifadelerde, çalışanların kazançlarının bol olması ve yaptıkları işte başarılı olmalarını temenni edilmektedir. Cümlelerin Türkçe tercümelemelerine bakıldığında Türkçede de aynı anlamda kullanılıyor olmaları dikkat çekicidir.

5.3. Aile, Ebeveynler ve Çocuklarla İlgili Olanlar

aḷḷa 'yxallīkīn labaṣdkīn: Allah sizi birbirinize bağışlasın. Çiftlere, aile üyelerine yönelik kullanılır.

aḷḷa 'yxallīlīk / 'yxallīlēk 'wladīk/ 'wladēk: Allah (çocuklarını sana) bağışlasın. Anne veya babaya söylenir.

aḷḷa 'yğabrīk / 'yğabrēk: Allah seni büyütsün. Allah uzun ömürler versin. Bebeklere veya çocuklara söylenir.

aḷḷa 'yxalsīk bīlxēr: Allah hayırlısıyla kurtarsın. “Allah tamamına erdirsin.” anlamında kullanılır. Bebek bekleyenlere söylenir.

aḷḷa 'yqaymīk bīlxēr: Allah hayırlısıyla (ayağa) kaldırsın. “Allah tamamına erdirsin.” anlamında kullanılır. Bebek bekleyenlere söylenir.

aḷḷa yibṣatlīk towm: Allah sana ikiz evlat nasip etsin. Evli ve/veya hamile kadınlara söylenir.

aḷḷa layiḥrimne hel wīc il kēyyīs: Allah beni bu güzel yüzden mahrum etmesin. “Allah bu güzel yüzün sahibini bana bağışlasın” anlamında kullanılır. Bebeklere veya çocuklara (genelde) ebeveynleri ve aile büyükleri tarafından söylenir. (Hayır) duanın yanı sıra bir sevgi ifadesi olarak da kullanılır.

aḷḷa layiḥrimne intū: Allah beni sizden mahrum etmesin. “Allah yokluğunuzu göstermesin.” anlamında kullanılır. Bebeklere veya çocuklara (genelde) ebeveynleri ve aile büyükleri tarafından söylenir. (Hayır) dua olmasının yanı sıra bir sevgi ifadesi olarak da kullanılır.

nşalla ruhe fedekī/fedēk: Canım sana feda olsun/Sana kurban olayım. (Genellikle) ebeveynler çocuklarına veya çiftler birbirine söyler. (Hayır) dua olmasının yanı sıra bir sevgi ifadesi olarak da kullanılır.

aḷla ġaʃlo ruhe fedekī/fedēk: Canım sana feda olsun/Sana kurban olayım. (Genellikle) ebeveynler çocuklarına veya çiftler birbirine söyler. (Hayır) dua olmasının yanı sıra bir sevgi ifadesi olarak da kullanılır.

aḷla ʿydīmīkʿydīmēk: Allah seni daim kılsın. Allah uzun ömürler versin. Genellikle aile büyüklerine söylenir.

aḷla laymōylīk/laymōylēk ʃan rosna: Allah seni başımızdan eġmesin. “Allah seni başımızdan eksik etmesin.” anlamında kullanılır. Genellikle ebeveynlere veya aile büyüklerine söylenir. Bu (hayır) duada örtük bir metafor kullanımı söz konusudur. Duanın söylendiġi kişi/aile büyüġü, aileyi gölgesi altına alan bir ağaca benzetilmekte ve ağacın devrilmemesi (o kişinin gölge veren bir ağaç gibi ailenin başında olması) dilenmektedir.

aḷla layīkšēf rōsīk/rōsēk: Başın açılmasın İnşallah. “Allah eşini korusun, onu sana baġıřlasın.” anlamında kullanılır. Bir kadına veya erkeġe eři için söylenir. Burada da metaforik bir kullanım olduġu ve eřin evin çatısına benzetildiġi düşünölmektedir. Çatı, evi nasıl tamamlıyor ve koruyorsa eşler de birbirini öyle tamamlar ve korur düşüncesinden yola çıkarak üretildiġi düşünölmektedir.

aḷla yibʃatlık / yibʃatlēk whayyīd: Allah sana bir oġul nasip etsin. Bebek bekleyen kadına, eşi hamile olan erkeklere söylenir. Bu duanın “Allah sana bir kız evlat nasip etsin *“aḷla yibʃatlık / yibʃatlēk whayyīd.”* şekli mevcut olmadıġından bazıları, bu duanın ataerkil düşünce yapısının etkisiyle ortaya çıktıġını ve soyun devamı açısından erkek evlat sahibi olmanın önemine vurgu yaptıġını düşünmektedir. Diġer bir yorum ise duada geçen *“whayyīd”* sözcüġünün eril çekimli olmasına raġmen cinsiyetten baġımsız olarak “evlat” şeklinde kullanılıyor olmasıdır. (İngilizcede “he” eril kişi zahirinin bazı durumlarda hem “she” hem de “he”yi kapsayacak şekilde kullanılması gibi.)

aḷla yibʃatla xāy: Allah ona (kız bebek/çocuk) bir erkek kardeş göndersin/nasip etsin. Kız bebeġi/çocuġu olan anne veya babaya söylenir. Bu duanın da *“aḷla yibʃatlo ixt”* yani “Allah ona (erkek evlat) kız kardeş nasip etsin” versiyonu olmadıġından bu duanın erkek çocuġu ön plana çıkaran ataerkil düşünce yapısının ürünü olduġu düşünölmektedir.

aḷla ʿyraxislikʿyraxislēk hīyyē/huwwē: Allah onu (kız evlat/erkek evlat) ucuzlatsın, deġerini azaltsın. “Allah ona (çocuġuna) bir kız veya erkek kardeş nasip etsin.” anlamında kullanılır. Aileye yeni bir bebeġin katılmasıyla ebeveynlerin bebeġin ihtiyaçlarını karşılamak için çoġunlukla bebekle

ilgilenirken büyük çocuğa olan ilginin, ona ayrılan zamanın ister istemez azalacağı düşüncesini barındırdığı ifade edilmiştir.

nşalla ğeşla / ğeşlo mīn es-sēlmīyn: Allah salimlerden eylesin. “Allah bağışlasın.” anlamında kullanılmaktadır. Genellikle bebek tebriklerinde veya yeni doğan bebeklerin bahsi geçtiğinde bebeğin ebeveynlerine veya yakınlarına (büyükanne, büyükbaba vs.) söylenir. Ayrıca bebek ve çocukların doğum günü kutlamalarında kutlamaya katılanlar tarafından kullanılabilir.

alla 'yşāyša / 'yşāyšo: Allah onu (kız evlat/erkek evlat) yaşatsın. “Allah bağışlasın.” anlamında kullanılır. Bebek veya çocuklar için kullanılır. Ayrıca bebek ve çocukların doğum günü kutlamalarında kutlamaya katılanlar tarafından kullanılabilir.

alla 'yxallīyya la 'ahla / iykhallīy la 'ahlo: Allah onu (kız evlat/erkek evlat) ailesine bağışlasın. Bir bebek veya çocuktan bahsedilirken konuşan kişi veya dinleyenler tarafından kullanılabilir.

alla 'yxallīkī:n hīyye/hūwwē: Allah onu (kız evlat/erkek evlat) size bağışlasın. Bebekler veya çocuklar için bebek tebriklerinde veya bir bebeğin/çocuğun bahsinin geçtiği sohbetlerde kullanılır.

alla 'yđīm il-şīrā: Karşılıklı anlaşmamız daim olsun. Aile, akrabalık veya dostluk ilişkileri için kullanılır ve Türkçedeki “Muhabbetimiz daim olsun.” ifadesiyle aynı anlamda kullanılır.

alla yistēr ūlaykin u la hreyemētkīyn: Allah sizin ve kızlarınızın ayıplarını örtün. Allah senin ve eşinin ve kız çocuklarının namusunu korusun.

Çocuk sahibi olmak soyun, ailenin ve toplumsal yapının sürekliliği için önemlidir. Bu kapsamda, söz konusu yerleşim yerlerinde yaşayanlar tarafından kullanılan bebek bekleyenler ve yeni çocukları olanlar için pek çok farklı ifadenin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, bu kategoride ilgi çekici ifadelerden birisi de bebek bekleyenlerin erkek çocuk sahibi olmasına yönelik temenni içeren ifadelerdir. Semantik açıdan değerlendirildiğinde patriarkal toplumlarda erkek çocuklar ailenin ve soyun devamı bakımından önemli olduğundan dolayı temenniler de erkek çocuk sahibi olunmasına yöneliktir.

5.4. Aile Büyükleri ve Yaşlılar İçin Söylenenler

alla laywaqşīk/ laywaqşēk: Allah düşkünlerden eylemesin. Allah düşürmesin. Yaşlılara söylenir.

alla layşarşhīk/ layşarşhēk: Allah süründürmesin.

alla 'yhawwēn: Allah kolay ölüm versin. Ağır hasta, öleceği aşikâr biri için kullanılır.

aḷla yistēr ēxirtīk/ēxirtēk: Allah sonunu güzel eylesin. “Allah düşürmesin.” anlamında kullanılır ve yaşlılara söylenir.

aḷla layhūḡīk / layhūḡēk laḡḡēd: Allah seni kimselere muhtaç etmesin.

aḷla layhūzīk / layhūzēk laḡḡēd: Allah seni kimselere muhtaç etmesin.

Yaşlılar için kullanılan temenniler incelendiğinde yaşlılık döneminde düşkün olmama, kimselere muhtaç olmama ve hayatın güzel bir şekilde son bulmasına yönelik temenniler öne çıkmaktadır. Bu da halk arasında, ilerleyen yaşlarda birilerine muhtaç olma ve acziyetin getireceği zorluklar ile ilgili endişelere işaret etmektedir. Yaşlılarla veya yaşı ilerlemiş olup da hasta olanlar için söylenen ifadeler Türkçede de kullanılmaktadır. Bu durum her iki dilin etkileşiminin izlerini göstermektedir.

5.5. Yola Çıkanlar ve Yolculuk Yapacaklar İçin Söylenenler

aḷla yfēḡḡa biviččīk / biviččēk: Yolun açık olsun. Yola çıkacak olana söylenir. Ayrıca bir sınava girecek veya bir iş kuracak olana da söylenir.

aḷla 'yyassēr: Allah yolunu açık etsin. Yolculuğa çıkacak olana söylenir.

aḷla 'yyassēr u layḡassēr: Allah yolunu açık etsin ve kötü bir durumla/güçlülük karşılaştırmamasın. Yolculuğa çıkacak olana söylenir.

aḷla 'ywaslā / 'ywaslo bilxēr: Allah hayırlısıyla varmasını nasip etsin. “Yolu açık olsun.” anlamında kullanılır. Yola çıkmış olanların ailesine veya yakınlarına söylenir

aḷla 'yḡībā / 'yḡībo bilxēr: Allah hayırlısıyla dönmesini nasip etsin. “Yolu açık olsun.” anlamında kullanılır. Gurbette yakını olanlara veya memlekete dönmek üzere yola çıkanlar için söylenir.

aḷla 'ykūn meḡīk / meḡēk, yihfīzīk / yihfīzēk, wiyvaḡḡlīk/wiyvaḡḡlēk bilxēr: Allah seninle olsun, seni korusun ve hayırlısıyla varmanı nasip etsin. “Allah yolunu açık etsin.” anlamında kullanılır. Yola çıkacak olanlara söylenir.

aḷla 'ysehhēl 'emrīk/ 'emrēk: Yolun, bahtın açık olsun anlamında kullanılır. Yola çıkacak veya önemli bir adım atacaklar için kullanılır.

mitil me viddeḡḡa bit laḡīya nḡaḷla: Vedalaştığın gibi bulursun İnşallah. “Bıraktığın gibi bulasın.” anlamında kullanılır. Birisi bir yere gittiği zaman (şehir dışına, yurt dışına, askere, vb.) vedalaşırken, ayrılırken kullanılır.

aḷla 'yvaḡḡla/ 'yvaḡḡlo bixēr u selēmē nḡaḷla: Gittiği yere hayırlısıyla ve selamete varır İnşallah.

Söylenen ifadelerin geçmişten bugüne kullanıldığı düşünülecek olursa bu ifadeleri geçmişin şartları kapsamında ele almak da gerekir. Bu minvalde, geçmişte yolculuk şimdiki orana daha zor koşullarda gerçekleşmektedir; bu

nedenle de yolculuk bir anlamda başarılan, üstesinden gelinen bir şeydir. Yolculuğu başarıyla tamamlamak, sağ salim gideceği yere varmak üzerine kullanılan benzer ifadeler Türkçede de yer almaktadır.

5.6. Ölüm ve Cenazelerde Söylenenler

aḷla yirḥama / yirḥamo: Allah rahmet eylesin. Cenazelerde veya ölümlerden söz ederken kullanılır.

aḷla layiksēr xotirkīn: Allah hatırımızı kırmamasın. Cenazelerde, ölü yakınları tarafından taziyeye gelenlere söylenir.

aḷla yimsek meṣṭk/meṣṭk: Allah yardımcın olsun. Cenazelerde yakınına kaybeden acılı kişiye söylenir.

aḷla ʿysākna/ʿysākno il-ḡannē: Allah onu cennetine koysun. Mekânı cennet olsun. Taziyelerde veya bir ölen bir kişi anıldığında söylenir.

5.7. Kötülüklerden (Bela / Şer) Korunmak İçin Söylenenler

aḷla yibṣēd ṣannīk / ṣannēk il-balā w il- ṣar: Allah belayı ve şerri senden uzak tutsun.

aḷla laydirḳīn u laydirna: Allah sizi de bizi de zarara uğratmasın. “Allah sizi de bizi de kazadan beladan korusun.” anlamında kullanılır.

aḷla laydir ʿaḥḥēd: Allah kimseyi zarara uğratmasın. “Allah herkesi beladan korusun.” anlamında kullanılır.

aḷla leydiḳīn: Allah sizi zillete uğratmasın.

aḷla yihfēz: Allah korusun. Bir afetten, hastalıktan veya kötü bir olaydan söz ederken kullanılır.

aḷla layḡīb il-balā la ros ʿaḥḥēd: Allah kimsenin başına bela vermesin.

aḷla yihmīke/yihmik: Allah seni korusun. Bebekler veya çocuklara söylenirken yola çıkacak olanlar için de kullanılır.

aḷla yistēr mil ʿaṣḍom: Allah bizi daha kötüsünden korusun. Allah beterinden korusun.

aḷla yibṣēd il- ṣar: Allah şerri bize uzak kılsın. Allah bizi şerden korusun.

aḷla yidkēr u layṣīdo: Allah ansın ama tekrarını yaşatmasın. “Allah tekrar göstermesin, bir daha yaşatmasın.” anlamında kullanılır; geçmişte yaşanan kötü bir olay anıldığında kullanılır.

aḷla laykedrīk/laykedrēk: Allah keder vermesin.

aḷla layḥaznīk/layḥaznēk: Allah hüznü vermesin.

'*aḷla leyhezzinkīn*: Allah keder / hüzün vermesin.

'*aḷla yihfizīk/yihfizēk minkīl balā*: Allah seni her türlü beladan korusun.

'*aḷla yidfeṣ Ṣannīk/ Ṣannēk kiḷ bala bihaqq hal sboḥ issala u yidfeṣ il-balā min kiḷ mūmīn Ṣind Rabbo salla u qarā*: Tüm belaları defeden Allah, sabah namazının ve Rabbinin yolunda namaz kılıp (Kuran) okuyan tüm müminlerin hürmetine tüm belaları senden defetsin. Genellikle sabah namazı sonrası edilen duada geçen bir ifadedir.

'*aḷla yinsirīk/yinsirēk*: Allah yardımcın olsun. Genelde savaş, mücadele vb. bağlamlarda Allah'tan yardım temennisi olarak kullanılır.

'*aḷla 'yxaḫḫēf il-Ṣsr Ṣleyna u Ṣleykīn*: Allah onun için de bizim için de zorluğu azaltsın/hafifletsin. Kişinin kendiyle ilgili kötü bir durumu karşı tarafa aktardığı bağlamlarda "Allah bizim için de sizin için de aksi/kötü durumları hafifletsin/azaltsın." anlamında kullanılır.

Araştırma sonuçlarında, kaza, keder ve kötü olayların yaşanmaması için kullanılan pek çok ifadeye rastlanmıştır ve Türkçede de burada kullanılanlara benzer pek çok ifade yer almaktadır. Burada kullanılan ifadelerin bazılarının İslam diniyle ilgili olması kader inancını da yansıtmaktadır. Bu inanç kapsamında hayır da kötülük (şer) de Allah tarafından gönderilecektir ve kötü olayların en hafif şekilde atlatılması temenni edilmektedir.

5.8. İyi dileklerde Bulunmak ve Temenniler

'*aḷla 'yṣṭīk/yṣṭēk*: Allah yardımcın olsun. Zor durumda olana (hastaya, yakınına kaybedene, dara düşene) söylenir.

'*aḷla 'yfaḫḫa biwiččīk / biwiččēk*:: Allah bahtını / şansını açık eylesin. Sınava veya bir işe girecek olana söylenir.

'*aḷla yaṣṭīkē / yaṣṭīk il-Ṣāfi*: Allah afiyet versin. Yoldan geçen biri yanından geçtiği kişilere selam vermek için kullanılır. Ayrıca ev işi veya herhangi başka bir iş yapmakta olana da söylenir.

'*aḷla 'yfahhem qalbīk / qalbēk*: Allah zihin açıklığı versin. Genelde öğrencilere söylenir.

'*aḷla yibsīṭīk/yibsīṭēk*: Allah mesut etsin / Allah neşenizi arttırsın. Genel olarak iyi dilek ve temenni için kullanılır.

'*aḷla 'ywafqīk / 'ywafqēk*: Allah muvaffak etsin. Bir temenni olarak kullanılmasının dışında birine bir ricada bulunurken de kullanılır.

'*aḷla 'ykettir xayrīk/ xayrēk*: Allah hayrını arttırsın. Allah razı olsun. İyilik yapan birisi için kullanılır.

nṣaḷla Ṣwēfē: Afiyet olsun.

nşalla ūwēfē la qalbīk/la qalbēk: Kalbine afiyet olsun. “Afiyet olsun.” anlamında kullanılır. Bir öncekine göre anlatımı daha güçlü kılmak ve samimiyeti vurgulamak amacıyla kullanılır.

‘alla yiğŕel il-barakē: Bereketli olsun (ekin, ekmek ve yemekler için kullanılır). Yemek veya ekmek ikram edenlere söylenir.

‘alla yirhem il-warrō s: Allah miras bırakana rahmet eylesin.

‘alla yirhem il-warrōs wiysallēm il-stawrōs: Allah miras bırakana rahmet eylesin, varislere uzun ömürler versin. Birileri bahçelerinden topladıkları ekin/mahsul vb. birilerine verdiğinde veya ikram ettiğinde alan taraf teşekkürlerini bu (hayır) dua veya üstteki iki (hayır) dua ile ifade eder.

‘alla ‘yqabbēl: Allah kabul etsin. Adağını yerine getirenlere veya bayramlarda kurban kesene söylenir.

‘alla ‘yhannēn il-qulūb: Allah yürekleri merhametli kılsın. Birilerinin yaptığı bir kötülük aktarılırken herkesin merhametli olmasını temenni etmek için kullanılır.

‘alla yaŕtikē/yaŕtik is-sabir: Allah sabır versin.

‘alla yistēr ŕleykī / ŕlēyk: Allah ayıplarını örtsün. Utanılacak duruma düşeceği düşünülen durumlar öncesinde söylenir. Örnek vermek gerekirse mahallede hakkında kötü konuşulan birinden bahsederken iyi niyetli kişiler bu ifadeyi kullanır. Bu kullanımı dışında birine bir ricada bulunurken de kullanılır.

‘alla ‘yxallīkē la ‘ehlīk / ‘yxallīk la ‘ehlēk: Allah seni ailene bağışlasın.

‘alla ğaŕlīk/ ğaŕlēk rōs beyn il-nēs: İnsanlar içinde baş olası. “Yüksek mevkilere gelesin.” anlamında kullanılır.

‘alla layhūĝīk/layhūĝēk lahhēd: Allah seni kimselere muhtaç etmesin.

‘alla layŕūdīk/layŕūdēk lahhēd: Allah seni kimselere muhtaç etmesin.

‘alla ‘ytayyib ŕayŕīk / ŕayŕēk: Allah yaşamını güzelleştirsin. Sesi güzel olana, güzel şarkı söyleyene ya da güzel sesiyle Kuran okuyana söylenir. Günlük kullanımda sesle yapılan her eylemin sonunda da söylenebilmektedir.

‘alla yēxidlīk ħakkīk / yēxidlēk ħakkēk: Allah hakkını alsın. “Hakkın yerde kalmasın.” anlamında haksızlığa uğradığı düşünülen kişiye söylenir.

‘alla yisŕēd sbōhīk/sbōhēk: Günün aydın olsun. Selamlaşma ifadesi olarak kullanılmaktadır. Ancak sadece samimi kişiler veya aile üyeleri arasında kullanılır.

‘alla yifriĝa la hemmīk/hammēk: Allah kederini alsın.

'aḷla yibṣatlık / yibṣatlēk saḥḥa u ṣāfi: Allah sağlık ve afiyet versin.

'aḷla yibṣatlık / yibṣatlēk leqaḍ niyṭik/niyṭēk: Allah niyetine göre versin. Allah gönlüne göre versin anlamında kullanılır.

'aḷla 'y ṣiddīk/ṣiddēk: Allah seni aziz kılsın.

'aḷla yintiḳīm min killil zolmīn: Allah bütün zalimlerden intikam alsın. “Allah bütün zalimlerin cezasını versin.” anlamında birilerine kötülük eden bir kişi veya bir grup insandan bahsederken kullanılır.

'aḷla yisleḥ il 'ahvēl: Allah ahvalleri ıslah etsin. “Allah durumların düzelmesini nasip etsin.” anlamında ve kötü bir durumun varlığında kullanılır.

'aḷla 'yḡezīk bilxēr: “Ceza” sözcüğünün “karşılık” anlamından yola çıkarak “Allah sana hayır ihsan etsin/Allah seni hayırla mükâfatlandırınsın.” anlamlarına gelir. Görülen bir iyilik karşısında şükran duygularını ifade etmede kullanılır.

'aḷla iyqabbēl derṣīk/ derṣēk: Allah ekinlerini kabul etsin. Ekin eken kişiye ekinleri tutsun diye söylenir.

'aḷla 'ytawwel ṣimrīk/ṣimrēk: Allah ömrünü uzatsın. Türkçedeki “Allah uzun ömürler versin.” ifadesiyle aynı anlamda kullanılır.

'aḷla 'ybayyēd wiččīk / wiččēk: Allah yüzünü ak çıkartsın. Türkçede kullanılan “Allah utandırmasin.” ya da “Allah yüzünü kara çıkartmasın.” ifadeleriyle aynı anlamda kullanılır.

'aḷla yinsēr soḥb il-ḥaq: Allah hak sahibinin yardımcısı olsun. “Allah haklının yardımcısı olsun.” anlamında kullanılır.

'aḷla yirda ṣleyki / ṣleyk: Allah senden razı olsun. Bir temenni olarak kullanılmasının yanında ricada bulunurken kullanılır.

'aḷla yisqīke (may) min nehr il-Kawsōr: Kevser Nehri’nden su içesin. Su veren kişiye söylenir.

'aḷla yisqīke (may) min nehr il-Kawsōr yōm ṣatōš il-akbōr: Allah en büyük susuzluk gününde Kevser Nehri’nden su içmeni nasip etsin.

'aḷla yiḡbēr xōtrīk/xōtrēk: Herhangi bir sebepten gönül kırgınlığı yaşamakta olan birine “Allah gönül kırgınlığını gidersin.” anlamında kullanılır. Örneğin işleri kötü gitmiş ve maddi kayıp yaşamış biri için ya da düşük yapmış veya çocuk sahibi olmak isteyip de olamadığı bilinen/düşünülen kadınlar için kullanılır.

'aḷla 'yqabbel min sōḥb il-'amel: Allah amel işleyenlerin hayırlarını kabul etsin. Allah hayır sahiplerinden razı olsun. Dini bayramlarda, adaklarını yerine getirenlere söylenir.

'aḷla yimḥi seyyiētīk / seyyiētēk: Allah günahlarını silsin. Türkçedeki “Allah günahlarını affetsin.” ve “Allah taksiratını affetsin.” ifadeleriyle aynı anlamdadır.

'aḷla yiğfer ḏnūbīk / ḏnūbēk: Allah günahlarını affetsin.

'aḷla leyiksirkīn: Allah sizi kırmamasın. “Allah size kötü gün göstermesin.” anlamında kullanılır.

'aḷla yifrēğ il-ham min qalbīk / qalbēk: Allah dert ve tasayı kalbinden uzak tutsun.

'aḷla yirḥem batnil ḥamalīk / ḥamalēk: Allah seni taşıyan karna (rahme) rahmet eylesin. Takdir amaçlı kullanılır. Birinin söylediği bir söz, sergilediği bir davranış veya genel duruşu ve karakteri karşısında memnuniyet belirtmek için kullanılır. Bunun dışında karşı tarafla hemfikir olduğunu vurgulamak için “Hay sen çok yaşa!” anlamında kullanılır.

'aḷla yinšilīk / yinšilēk minkil šiddē: Allah seni her türlü zorluktan çekip çıkarsın. Allah seni zor durumlardan kurtarsın.

'aḷla 'yweffī deynetkīn w yistēr laḥraymētīkīn: Allah borçlarınızı ödesin, kadınlarınızın ayıplarını örtsün. “Allah borçlarınızı ödemeyi nasip etsin ve evinizdeki kadınları (eşiniz, kızlarınız) kötü laf ve ayıplardan korusun.” anlamında kullanılır.

'aḷla yihfidēk mitil maḥafōd 'brahim il-xalīl mininnōr biḥaq ṣadīd il-Cibbōr ilxaleq il-nhōr miš il-lōl: Günü ve geceyi yaratan Rabbin hürmetine Allah seni Halil İbrahim’i ateşten koruduğu gibi korusun.

'aḷla yihmīk mitil maḥama 'ehlilkeḥf bil imğōra: Allah Ehli Kehfi mağarada koruduğu gibi seni (de) korusun.

'aḷla 'ywağhīk' / ywağhēk il-xēr: Allah seni iyiyle / güzel olanla yüzleştirsin / karşılaştırsın.

'aḷla 'yyassēr 'emrek biḥaq hal inhōr il-šid, is-sala w it-tiwhīd: Allah bu bayram günü ve kılınan namaz hürmetine işlerini rast getirsin.

'aḷla yibšed in-nadar ṣannīk / ṣannēk: Allah nazarı senden uzak tutsun. “Allah seni nazardan korusun.” anlamında kullanılır.

'aḷla yistēr mil sittōr: Kim birinin ayıbını örterse Allah da onun ayıbını örtsün.

'aḷla yiqtaš nasībna mil xana w id - ḏana w il ekl il-ḥarōm: Allah ihanetten, zina ve haram yemekten nasibimizi kessin. “Allah bizi ihanetten, zinadan ve haram yemekten korusun.” anlamında kullanılır.

Bu araştırma çalışması kapsamında kategorilendirmeler arasındaki en geniş bölüm iyi dilek ve temenniler üzerine olmaktadır ve pek çok ifadeye bu bölüm altında yer verilmiştir. Burada yer verilen ifadeler, selamlaşma, başarı dilekleri, iyilik dileklerinde bulunulan kişinin başarılı olması üzerine kurulan ifadelerdir. Ayrıca, ekilen ekinlerin tutması, veriminin bol olması üzerine yapılan temenniler bu dilin konuşulduğu yerleşim yerlerinde bahçecilik ve tarım işlerinin devam ettiğini ve kırsal bir toplumun varlığını da göstermektedir. Bunlara ek olarak hayır dualarının bir kısmının yine Kur-an Kerim’de yer alan surelerle veya dini kıssalarla ilişkili olduğu görülmektedir.

5.9. Sağlık ve Şifa Bulma İle İlgili Dualar:

‘aḷla yişfik biḥaq il melo bil sema şrik: Gökyüzünde eşi ve benzeri olmayan tek olan Allah’ım sana şifa versin. Hastalara şifa temennisiyle kullanılır. Hem Allah’ın tek olma özelliğinden dem vurularak hem de “yishfik” (şifa versin) ve “shrik” (şirk) sözcükleriyle kafiye oluşturularak anlatım daha güçlü kılınmıştır.

‘aḷla yişfikē (b il-şafē) / yişfik (b il-şafē) : Allah seni afiyetle şifalandırsın. “Allah afiyet ve şifa versin.” anlamlarında kullanılır.

‘aḷla yişfikē / yişfik Allah şifa versin. Geçmiş olsun dilekleri için hastalara söylenir.

‘aḷla ‘yşawwēd şlaykī/ şlēyk b il- ‘aḥsēn: Allah daha iyisini versin. Düşük vb. sebeplerle bebeğini kaybedenler veya bir kaza/afet sonucu zarara uğrayanlar için kullanılır.

‘aḷla laydirkin fiyya/fiy: Allah acısını yaşatmasın, onu size bağışlasın. Hasta veya başından kaza gibi kötü bir olay geçmiş kişilerin yakınlarına söylenir.

5.10. Müstehzi ve Sitem İçeren İfadeler:

‘aḷla yistifil fikīn: Allah bildiği gibi yapsın. Sitem amaçlı kullanılır.

‘aḷla yihdikē / yihdik: Allah hidayet versin. Kendine hâkim olamayacak kadar öfkeli veya yanlış yolda olanlar için kullanılır.

‘aḷla yihdikē / yihdik şal ‘īmēn: Allah hidayet versin ve imana erdirdi. Kendine hâkim olamayacak kadar öfkeli veya yanlış yolda olanlar için kullanılır.

‘aḷla yaştikē / yaştik il-şaqil : Allah akıl fikir versin. Saçma plan, görüş veya fikirleri olan kişilere söylenir.

‘aḷla yişfikē / yişfik: Allah şifa versin. Sağlık bölümünde de yer verilen bu ifade “Allah akıl fikir versin” anlamında kinayeli de kullanılır.

'aḷla yibrīna minnīn: Allah bizleri onlardan ayrı/onların dışında tutsun. Allah bizi onlardan uzaklaştırsın. Kötülüğü görülen, zarar vereceğine inanılan veya karakter olarak beğenilmeyen kişilerin bahsi geçtiğinde kullanılır.

5.11. Teşekkür Etme ve Şükran Bulunma:

Tiqdūw bilxēr nšaḷla: Allah (adağımızı/hayrımızı) hayırlısıyla tamamlamanızı nasip etsin. Bayramda adak / hayır sahibine söylenir.

'aḷla 'ysallem deyyētīk/deyyētēk: Ellerine sağlık.

'aḷla 'yqawwīkē/iyqawwīk: Ellerine sağlık. Birine yemek veya içecek ikram edildiğinde de ikram edilen kişi tarafından teşekkür amaçlı kullanılır.

'aḷla 'yqawwe deyyētīk/deyyētēk: Ellerine sağlık. Çalışana, ev işi vb. ile uğraşana, yiyecek veya içecek ikram edenlere söylenir.

'aḷla yiğnikē / yiğnik: Para veren altın bulsun; Allah sana bolca versin, seni zengin etsin. Bayramlar da ya da sosyal işlerde verilen sadaka, yardım ya da her ne ise yardımı alan kişinin yardımı yapan kişiye “Teşekkür ederim.” anlamında kullandığı cümle.

Timsīkē/timsīk trōb u yiqlēb daheb nšaḷla: Allah tuttuğunu altın etsin / Elinde tuttuğun toprak altına dönüşsün. İyiliği görülen birine söylenir.

'aḷla 'ykattēr minkīn: Allah sizin gibileri arttırsın. Genellikle görülen bir iyilik karşısında teşekkür, minnettarlık belirtmek için kullanılır.

nšaḷla btiqšeḷi/btiqšeḷ il-xēr: İnşallah hayrı görürsün. Birisinden bir iyilik görüldüğünde veya bir şey rica ederken kullanılır.

'aḷla 'ynawlīk'ynawlēk il-xēr: Allah hayırlar versin. İyiliği görülen birisine söylenir.

nšaḷla btiqšeḷi/btiqšeḷ linhōr: Allah sana gün yüzü göstere. Şükran duygularını ifade etmek için kullanılır; Ricada bulunurken de söylenir.

'aḷla yihmēḷ šenīk / šenēk: Allah insanların içinde şanını/kıymetini arttırsın. Biri, hitap ettiği kişiyle ilgili güzel bir durum için *lhemdillāh* (Elhamdülillah) diye başlayan bir ifade kullandığında hitap edilen kişi bu temenni ile şükran duygularını belirtir. Örneğin, kızı gurbete giden biri, kendisine “*lhemdillāh ilvislet bixēr.*” (“Şükürler olsun ki kızın (gideceği yere) hayırlısıyla vardı.”) denildiğinde “*'aḷla yihmēḷ šenīk / šenēk*” şeklinde teşekkürlerini ifade edebilir.

5.12. Övgü Amaçlı Kullanım:

allahumme sallē ʕlēk ya rasul ʕalla: Türkçede de kullanılan “Maşallah” kelimesiyle aynı anlamda kullanılmaktadır. Allah’ın Resulüne salavat getirilmektedir ve olumlu olarak şaşkınlık belirten durumlar için kullanılabilir.

Sonuç

Türkçedeki alkış ve kargış kelimeleri zaman içinde yerini dua ve beddua kelimelerine bırakmıştır; çalışmanın giriş bölümünde bu konuya geniş bir şekilde karşılaştırmalı olarak yer verilmektedir. Alkış ve aynı anlamda kullanılan dua ifadeleri ile ilgili literatür çalışması neticesinde Türkçe dilinde gerek Türkiye’de gerekse de Türk dünyasındaki ülkelerde yapılmış pek çok çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmalar aynı zamanda dualarla aynı anlamda kullanılan benzer kavramlara yer vermekte ve bu kavramların detaylı incelemesinin yapıldığı da görülmektedir. Hatay iliyle ilgili Türkçe dua ve beddua ifadeleri konusunda hâlihazırda araştırma çalışmaları bulunmaktadır. Diğer yandan, gündelik yaşamda Arapça bilen iki dilli bireyler tarafından kullanılan Arapça dualar ve beddualar ilgili daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın kalkış noktası Arapça dua ifadelerinin ve benzer kalıpların alışveriş, selamlaşma, hasta ziyareti, doğum tebrik ziyareti, misafir kabulü, misafir uğurlama, teşekkür etme ve benzeri gündelik yaşamın içinde yer alan pek çok rutinde kullanılmasıdır. Dualar, pek tabii ki yenileri de eklenmekle birlikte geçmişten gelen söz kalıplarıdır. Bu nedenle de konuşulduğu ve söylendiği toplumun kültürel yapısı hakkında fikir sahibi olmamıza da olanak tanır. Benzer konularla ilgili pek çok dua ifadesine rastlanmaktadır. Hatay’da Arapça yazılı olarak kullanılmamaktadır. Sözlü Arapçada dua ifadelerinin çok miktarda yer bulmasını birden fazla sebebe bağlayabiliriz. Bunlardan birisi Hatay’ın, Arapça konuşulan Suriye sınırında olması ve Suriye televizyon kanallarının izleniyor olması ihtimalidir. Bundan başka, Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelere çalışmak amacıyla Hatay’dan giden pek çok iki dilli bireyin olmasıdır. Bir başka nedeni ise çalışma verilerinin Arapçanın gündelik yaşamda etkin olarak kullanıldığı Samandağ, Harbiye ve Antakya civarından elde edilmesidir.

Araştırmada yer alan duaların çoklukla kullanımı ve duaların içerikleri sosyolojik ve antropolojik olarak değerlendirilebilir. Soyun devamı açısından erkek çocuğunun önemi, ekinlerin sağlam bir şekilde çıkması beklentisi, aileye ve aile büyüklerine verilen değer, yola çıkacak olanlara edilen dualar ve bu duaların Kur-an’ı Kerim içerisinde yer alan surelerle veya dini kıssalarla olan ilişkileri geleneksel bir toplumun varlığını bize göstermektedir. Çalışmada, alan araştırmasından elde edilen veri ve bilgiler doğrultusunda yer verilen ifadelerin tamamında “Allah” kelimesi geçmektedir. Allah kelimesinin bu kadar fazlasıyla ifadelerde yer alması dinin önemini göstermekle birlikte Arapça konuşulan kültürlerde söylenen ifadelerin inandırıcılığını artırmak ve cümleleri

güçlendirmek amacıyla kullanıldığı düşünülmektedir. Bunlara ek olarak saha çalışmalarından elde edilen verilerde telmih sanatına başvurulduğu da görülmektedir. Böylelikle, ifade edilen cümlenin anlamının zenginleştirilmesinin hedeflendiği anlaşılmaktadır. Çalışmada kategoriler göz önüne alındığında en geniş bölüm iyi dilekler ve temennilerle ilgili olmaktadır. Dil antropolojisi ve toplumdilbilim anlamında düşündüğümüzde sözün eylemsel bir etkiye sahip olduğunu görürüz. Toplumsal ilişkilerde karşı tarafa iyi dileklerde bulunmak dostane bir yaklaşımın izlerini gözler önüne serer. Bu da dilin konuşulduğu toplumda sözün hala etkili olduğuna ve toplumun gelenekçi yapısına işaret etmektedir.

Alan araştırması esnasında karşılaşılan zorluklardan birisi ifadelerin Türkçeye çevirisi konusunda olmuştur. Alan araştırmasındaki görüşmeler ağırlıklı olarak Antakya, Harbiye ve Samandağ bölgelerinde gerçekleşmiştir. İfadeleri kullananlar cümleleri tam olarak Türkçeye çevirmekte ve hangi durumlarda kullanıldığını ifade etmekte zorlandıklarında diğer bölgelerde yaşayan Türkçe ve Arapça bilen iki dilli bireylerden yardım istenmiştir. Örnek vermek gerekirse Harbiye’de kullanılan bir ifadenin sesbilgisel (fonetik) kullanımını Samandağ’da görüşülen bir kişi anlamakta zorlanmıştır. Görüşülen kişilerin verdiği ifadelerle dayanarak İskenderun, Reyhanlı ve Altınözü’nde ikamet eden iki dilli bireyler aynı ifadeleri kullanmıyor veya farklı bir şekilde telaffuz ediyor olabilir. Bu çalışma kapsamında alan araştırmasından elde edilen veriler Antakya, Harbiye ve Samandağ’da ikamet eden iki dilli bireylerin görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir.

Alkışlar ve dualarla ilgili literatür çalışmaları incelendiğinde farklı araştırmacıların saha bilgilerini farklı kategoriler altında topladığı görülmüştür. Bu çalışmada da tüm dua ifadeleri derlendikten sonra belirli kategoriler altında toplanmaya çalışılmıştır. Çalışma bir sosyal bilimler araştırması olduğu için bu kategoriler elbette ki bir başka araştırmacı tarafından farklı kategoriler altında da değerlendirilebilir. Cümle çözümlemelerinde sesbilgiselden çok cümlelerin anlamına odaklanılmıştır. Bazı cümlelerde ilk verilen cümlenin düz anlamı (literal çeviri) olarak yer alırken ikinci cümle Türkçedeki en yaklaşık çevirisi düşünülerek değerlendirilmiştir. Arapça ve Türkçe ifadelerin anlamsal benzerliği kültürel etkileşimi de gösterir. Ayrıca Arapça ifadelerde, bazı kelimeler önce kadına daha sonra da erkeğe hitap şekilleriyle belirtilmiştir. Çalışma bu haliyle başka araştırmacılar tarafından geliştirilebilir ve yeni ifadeler eklenebilir.

Teşekkür

Bu çalışmanın araştırmacıları, saha çalışmasından elde edilen verilerin gözden geçirilmesi, sesletim özelliklerinin yeniden değerlendirilmesi ve

transkripsiyonuna katkı sağlayan Nurettin Bilmez'e ve İpek Güzelşemme'ye teşekkür etmektedir.

Kaynakça

- Aça, M. (2002). Tıva Türklerinin Alkışları (Algış-Yöreel) Üzerine Notlar. *Millî Folklor*, Yıl: 14 Sayı: 56. S.166-1h8.
- Ağbaht, M. (2014). Hatay Yerleşik Arap Diyalektleri: Wals'e Göre Dil Özellikleri (Basılmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akalın, S. (1990). Türk Dilek Sözcülerinden Alkışlar Kargışlar, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 130, Halk Edebiyatı Dizisi: 36, Ankara
- Artun, E. (1999). 3. Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Adana, s.111-122.
- Atmaca, E. (2019). Antalya Ağızlarında Dua ve Beddualar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, h(19), 42-80.
- Austin, J.L. (2009). *Söylemek ve Yapmak*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Bars, M.E. (2014). Şor Kahramanlık Destanlarında Kalıp İfadelerin Kullanımı, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 5, s. 289-308.
- Beyazıt, D. (2019). Karacaören Köyü Halkıyât ve Harsiyâtından Bir Nebze: Alkışlar ve Kargışlar, *Harsiyât - İlmî, Harsî ve İçtimaî Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 3 Sayı: 5, s.24-104.
- Boyraz, Ş. (2012). Anonim Halk Edebiyatı Araştırmalarının Tanım ve Tasnif Sorunları Bağlamında "Söylemelik ve Konuşmalık Türler'le İlgili Çalışmaların Durumu." *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 36.1, s.31-55.
- Bulut, S. (2016). Türkiye Türkçesi Ağızları ile Kıbrıs Türk Ağızlarında Ortak Kullanılan Kalıp Sözcülerden Hayır-Dualar ve Beddualar, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 24, s.298-308.
- Cengiz; A.K. ve Türk, H. (2009). Hatay'da İki Dillilik ve İki Dillilikten Kaynaklanan Dil Karışması, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 12, s. 190-208.
- Duranti, A. (2004). *A Companion to Linguistic Anthropology*, Blackwell.
- Duymaz, A. (2000). Sihir Şiirlerinin Bir Türü Olarak Alkışlar, *Millî Folklor*, sayı: 45, s.15-21.

- Emin, B.M. (2014). Manas Destanı'nda Alkış ve Kargışlar. *Asos Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S, 2(1), 200-213.
- Ersöz, S. (2011). Türkiye Türkçesinin Doğu Grubu Ağızlarında Bedduaların İşlevleri Ve Cümle Yapıları Arasındaki İlişki. *Turkish Studies*, 6.1, s.29-46.
- Figen, G.D. (2015). Altay Türklerinde Yolculuk ile İlgili İnanışlar ve Ritüeller. *Folklor/Edebiyat*, Sayı: 84, s.45-56.
- Fischer, W., Jastrow, O. (1980). *Handbuch der arabischen Dialekte*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *Bilig* 44, s.89-110.
- Gumperz, J.J. ve Cook-Gumperz, J. (1982). Introduction: Language and the communication of social identity. *Language and social identity*, 1, 21.
- Harmancı, M. (2012). Dede Korkut Hikâyelerindeki Alkış ve Kargışlara İşlevsel Bir Yaklaşım, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23: 1 - 14
- İpek, S.A. (1989). Antakya Dua ve Bedduaları. *Güneyde Kültür*, 4, 82.
- Jastrow, O. (2006). Arabic dialects in Turkey — towards a comparative typology, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 16, 2006: 153-164
- Kaya, D. (1997). Dualar ve Beddualar, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 4, Sivas, s. 99-121.
- Keskin, A. (2019). Alkışların (Dua/İyi Dilek) Ve Kargışların (Beddua/Kötü Dilek) Terim, Tanım Ve Tasnif Problemlerine Bağlam Merkezli Bir Yaklaşım, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 44, s.205-220.
- Kuanışbayeva, A. (2002). Kazak Kahramanlık Destanlarındaki Dua ve Beddualar, *Cilt:10 No:1 Kastamonu Eğitim Dergisi*, s.11-26.
- Okuyan, H.Y. (2012). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Bir Kültür Aktarımı Aracı Olarak Kalıp Sözlerin Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 162.162, s.31-46
- Ong, W.J. (2012). Sözlü ve Yazılı Kültür-Sözün Teknolojileşmesi, *Metis Yayını*, İstanbul.
- Oğuz, M.O., Ağır, M. ve Çakır, C.Ş. (2004). 2006 Yılında Çorum'dan Derlenen Alkışlar Kargışlar ve Ninniler. *Çorum Belediyesi Yayınları*, Ankara.
- Örnek, S.V. (2000). *Türk Halkbilimi, Kültür Bakanlığı Yayınları*, Ankara.

- Öztürk, J. (2013). Antakya Ağzında Alkışlar, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 22, s. 1-19.
- _____, (2012). “Antakya Ağzında Kargışlar”. Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri, Adana.
- Sevinçli, V. (2015). Türk Kültüründe Alkış/Kargış ve Adilcevaz Örneği. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi 52.52, s.9h-125.
- Shadkam, Z. ve Demren, Ö. (201h). Türkçe ve Kazakça Alkış-Kargış Söyleme Geleneğinin Psikodinamiği Üzerine Sosyolinguistik Bir İnceleme, Türkbilig, 34, s.1h9-188.
- Seyhan, B.Y. (2015). Ölüm Kaygısı ve Dua Tutumu Üzerine Bir Araştırma, Turkish Studies, 10:2, s.863-882
- Şahiner, A.E. (2015). Gaziantep Halk Kültüründe Dua ve Beddualar, II. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri.
- Terzioğlu, Ö. (200h). Alkış ve kargışların, sözlü kültürdeki yerleşik kodların aktarımını ve yeniden üretimini kolaylaştıran biçimsel özellikleri. Millî Folklor, Sayı: h5, s. 34-3h.